

huis wezen'; 'de 'los van Holland'-gedachte' leefde, meende hij, niet slechts 'bij enkele uiterst radicale politici', maar was ook 'latent aanwezig . . . bij een groter deel der Indonesische samenleving.' 'Men zal', concludeerde hij,

'van Nederlandse kant heel ver moeten gaan in het doen van concessies met betrekking tot de status van Nederlands-Indië, wil men verwachten dat hetgeen door Nederland zal worden voorgesteld, ook door de belangrijkste groepen der Indonesiërs vrijwillig zal worden aanvaard; immers, alleen een vrijwillige aanvaarding is waarborg voor een harmonisch samengaan binnen één staatkundig verband.'

Ten aanzien van van Mooks voorstellen vertrouwde Soejono dat zij 'in hoofdzaak' door de Indonesiërs zouden worden aanvaard 'als basis voor verder overleg' — hij zag de voorstellen dus niet als een eindpunt.

Het kabinet begon met aan die voorstellen twee lange vergaderingen te wijden (13 en 15 oktober '42). Voor de door van Mook bepleite erkenning van de 'gelijkwaardigheid' van Nederland en Indië (en de Antillen en Suriname) werd wel gevoeld, maar voor zijn 'rijksministerie' en 'rijksparlement' had niemand een goed woord over; Albarda sprak van 'een torenhoge constructie', de tweede sociaal-democraat in het kabinet, dr. J. van den Tempel, minister van sociale zaken, van een 'krachteloze superregering'. Soejono gaf al op de 13de een belangrijke aanvulling op wat hij in zijn nota had gesteld: hij zei dat Nederland het zelfbeschikkingsrecht van Indonesië diende te erkennen. In die eerste vergadering spraken zich daar prompt acht ministers tegen uit: successievelijk van Angeren (minister van justitie), van Kleffens, van Lidth, Kerstens, dr. G. Bolkestein (minister van onderwijs, kunsten en wetenschappen), H. van Boeyen (minister van binnenlandse zaken) ('het Indonesische volk is staatkundig nog een kind', zei deze), Michiels en Gerbrandy; van de door van Mook voorgestelde regeringsverklaring verwachtte Gerbrandy

'niets dan ongelukken. Het is bovendien een anticiperen op de rijksconferentie. Toch zal er misschien *iets* moeten gedaan worden. Maar dan slechts een principiële verklaring die onder de loupe zal worden bekeken. Ook dan nog is spreker er bezorgd voor. Wat de vorm betreft, is de meest geschikte, dat ze gegeven wordt in een radiorede van de koningin. Spreker erkent dat het nalaten van iedere verklaring ook zijn bezwaren heeft.'

¹ Ministerraad: Notulen, 13 okt. 1942.